

Krivičnopравни, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti krivičnog djela ubistvo

Sadmir Karović

Pravni fakultet, Univerzitet u Travniku, zaposlen u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, Bosna i Hercegovina, edukator u JU Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, karovic.s@hotmail.com

Marina M. Simović

Sekretar u Ombudsmanu za djecu Republike Srpske i vanredni profesor na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog univerziteta „Apeiron“ u Banjoj Luci, vlado_s@blic.net

Sažetak: Otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje krivičnog djela ubistvo predstavlja kompleksnu krivičnoprocesnu i kriminalističku aktivnost krivičnoprocesnih subjekata na planu rasvjetljavanja i rješenja konkretne krivične stvari i donošenja ispravne i zakonite odluke suda. U ovom radu inkorporirano je otkrivanje postojanja ovog krivičnog djela, kao i istražne i dokazne aktivnosti koje se primjenjuju na planu prikupljanja potrebnih dokaza, uvažavajući propisane restriktivne zakonske uslove materijalne i formalne prirode. U skladu sa tužilačkim konceptom istrage, teret prikupljanja dokaza i dokazivanja je na postupajućem, odnosno nadležnom tužiocu koji ima rukovodnu i nadzornu ulogu u istrazi nad ovlaštenim službenim licima. Naglašene su određene specifičnosti koje se odnose na kompleksnost blagovremenog, efikasnog i zakonitog djelovanja nadležnih krivičnoprocesnih subjekata na planu otkrivanja i dokazivanja ovog krivičnog djela, iako se radi o krivičnom djelu koje se spominje još u starovjekovnim pravnim izvorima. Takođe, fenomenološka modifikacija kriminaliteta u savremenim uslovima ispoljila se i na fenomenološku dimenziju ovog krivičnog djela.

Ključne riječi: ubistvo, otkrivanje, dokazivanje, Bosna i Hercegovina.

Primljen / Received: 20. mart 2022. / March 20, 2022

Prihvaćen / Accepted: 20. april 2022. / April 20, 2022

KRIVIČNOPRAVNI (MATERIJALNI) ASPEKT KRIVIČNOG DJELA UBISTVO

Otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje krivičnog djela ubistvo sa razlogom zavređuje posebnu pažnju naučne i stručne, ali i opšte javnosti koja je posebno zainteresovana da se sveobuhvatno utvrde i razjasne sve relevantne činjenice, da se izvršilac i saučesnici ovog krivičnog djela otkriju i privedu krivičnoj sankciji, te da se preduzmu sve zakonom propisane aktivnosti na planu potpunog rasvjetljavanja i rješenja krivične stvari. Od nastarijih vremena do danas, krivična djela protiv života predstavljaju naročito opasne i nasilne djelatnosti pojedinaca i grupa sa kojima se društvo, odnosno država surovo obračunavala primjenjujući najteže vrste kazni, kao što su smrtna kazna ili kazna lišenja slobode u dužem (ili doživotnom) trajanju (Jovašević 2018, 85).

To je kazneno djelo koje je poznato u svim kulturama i pravnim sistemima, a spominje se još u starovjekovnim pravnim izvorima (npr. *Hamurabijev zakonik*) (Cvitanović i dr. 2018, 65). Sastavni dio čovjekovog razvoja, od njegovog

postanka, prvih oblika udruživanja i organizovanja, nastanka države, pa sve do danas jesu različiti oblici destrukcije koji su kulminirali ubistvom. Uprkos razvoju društva, opštem progresu u svim sferama ljudskog djelovanja, kao i svim preventivnim i zaštitnim kapacitetima i mehanizmima uključujući i savremeno krivično pravo, ubistvo je kao najradikalniji i najdestruktivniji oblik ljudskog djelovanja postalo dio naše svakodnevice. S obzirom na to da je pravo na život univerzalno pravo čovjeka, njegova zaštita inkorporirana je i garantovana nizom dokumenata koje je donijela međunarodna zajednica, a koje je prihvatio najveći broj država, ali i nizom akata donijetih na unutrašnjem planu (Kolarić i Marković 2018, 145).

Međutim, bez obzira na opredijeljenost i odlučnost međunarodne zajednice da pronade adekvatne i srazmjerne zaštitne i preventivne odgovore i rješenja u vezi sa zaštitom prava na život svakog pojedinca, bez obzira na njegovu nacionalnu, etničku, vjersku, rasnu pripadnost ili neko drugo svojstvo, usmrćivanje, odnosno protivpravno lišenje života kao i masovno ubijanje prisutno je na različitim geo-

grafskim tačkama svijeta. Dakle, iz navedenog proizilazi da je pružanje adekvatne krivičnopravne zaštite života još uvijek izazov i zahtjev koji se postavlja pred modernog čovjeka i savremeno društvo. Savremeno krivično pravo nema mogućnost pružanja potpune ili apsolutne krivičnopravne zaštite, tako da se u zaštitni i preventivni proces moraju uključiti i vanpravni ili društveni kapaciteti, resursi i mogućnosti kako bi se obezbijedila adekvatna zaštita.

Uvažavajući kompleksnu ustavnopravnu strukturu Bosne i Hercegovine, krivično djelo ubistvo sistematizovano je u glavi XVI – Krivična djela protiv života i tijela, propisano u članu 166 *Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine*¹, zatim u glavi XII – Krivična djela protiv života i tijela, propisano u članu 124, dok je teško ubistvo propisano u članu 125 *Krivičnog zakona Republike Srpske*², te u u glavi XVI – Krivična djela protiv života i tijela, propisano u članu 163 *Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine*³.

Iz navedenog naziva poglavlja gdje je sistematizovano, odnosno propisano i krivično djelo ubistvo, proizilazi da je objekt zaštite život i tjelesni integritet. Dakle, objekt zaštite kod krivičnog djela ubistvo je ljudski život ili pravo na život. Pravo na život je zagarantovano *Ustavom Bosne i Hercegovine*, ali i brojnim međunarodnopravnim dokumentima. Zaštita života počinje od momenta rađanja čoveka i traje do momenta nastupanja njegove smrti (Jovašević 2017, 13). Krivičnopravna zaštita proteže se čak i šire, jer predviđanjem protivpravnog prekida trudnoće kao posebnog krivičnog djela, život čovjeka se štiti već od samog začeća (Tomić 2007, 60).

Kada su u pitanju radnje izvršenja ovog krivičnog djela, zakonodavac nije taksativno propisao sve moguće modalitete izvršenja ovog krivičnog djela, odnosno mogući katalog radnji izvršenja, ali se radi o raznovrsnim aktivnostima (činjenje i nečinjenje) koje su podobne da se operacionalizira izvršenje ovog krivičnog djela. Izvršilac može biti svako lice, a u pogledu postojanja subjektivne komponente zahtijeva se postojanje direktnog ili eventualnog umišljaja. Međutim, u cilju pravilnog i svestranog razumijevanja i diferencijacije, neophodno je naglasiti da postoji više vrsta ubistva koji su determinisani određenim krivičnopravnim uslovima i specifičnostima, tako da ih možemo podijeliti na: 1) klasična (obična) ubistva; 2) teška (kvalifikovana ubistva) i 3) privilegovana ubistva. Takođe, u širem smislu, ovo krivično djelo moguće je promatrati u objektivnom smislu i

kroz prizmu međunarodnog krivičnog prava, odnosno kao radnju izvršenja krivičnih djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (genocid, zločini protiv čovječnosti, ratni zločin). Jedno od uočljivih obilježja današnje međunarodne zajednice jeste neuspjeh kolektivnih tijela da izvrše svoju funkciju sprečavanja i kažnjavanja rasprostranjenih i teških kršenja ljudskih prava, kršenja koja su prerasla u međunarodne zločine. (Kaseze 2005, 3)

OPŠTE NAPOMENE O OTKRIVANJU, RAZJAŠNJAVANJU I DOKAZIVANJU KRIVIČNOG DJELA UBISTVO

Opšta javnost je, u svakom konkretnom slučaju, manje ili više uznemirena kada se radi o lišenju života određene osobe, odnosno krivičnom djelu iz kataloga krivičnih djela protiv života i tijela, bez obzira na etiološke faktore, motive i druge okolnosti i specifičnosti koje se odnose na konkretnu krivičnu stvar. Prilikom prijave i pronalaska leša, prva i najvažnija dilema, koja se nameće ovlaštenim službenim licima, odnosno istražiteljima, postupajućem ili nadležnom tužiocu i svim drugim krivičnoprocesnim subjektima involviranim u otkrivanje, rasvjetljavanje i dokazivanje krivičnog djela ubistvo, odnosi se na utvrđivanje da li se u konkretnom slučaju radi o samoubistvu, nasilnoj ili zadesnoj smrti. Od odgovora na navedeno pitanje zavisi dalje postupanje, tj. preduzimanje krivičnoprocesnih aktivnosti koje sprovodi krivičnoprocesni subjekat na planu rješenja krivičnoprocesnog zadatka koji podrazumijeva rasvjetljavanje i rješenje konkretne krivične stvari, utvrđivanje postojanja krivičnog djela, krivice izvršioca i izricanja krivičnopravne sankcije u konačnici, odnosno donošenja pravosnažne sudske odluke.

Uvažavajući krivičnoprocesne stadije ili faze krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini (istraga, postupak optuživanja, glavni pretres i podnošenje pravnih lijekova), postupanje nadležnih krivičnoprocesnih subjekata neposredno je determinisano i uslovljeno restriktivnim zakonskim uslovima u svim navedenim fazama postupanja. Praktična iskustva pokazuju da je svako krivično djelo ubistva, bez obzira na određene sličnosti, na neki način specifično, jer obuhvata segmente koji su autentični za određeni krivični događaj, odnosno krivičnu stvar. To svakako predstavlja izazov za praktičare (ovlaštena službena lica/istražitelje, tužioce, vještace, sud i druge učesnike u krivičnom postupku) prilikom otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja.

Bitno je istaći da sve aktivnosti krivičnoprocesnih subjekata od inicijalnog saznanja o postojanju krivičnog djela ubistvo u otkrivačkoj fazi, pa sve do potpunog i svestranog rasvjetljavanja i rješenja konkretne krivične stvari moraju biti formalizovane, tj. moraju zadovoljavati propisanu procesnu formu. Svako samovoljno i nedosljedno postupanje krivičnoprocesnih subjekata koje odstupa od restriktivnih zakonskih uslova procesne prirode, praktično onemogućava zakonito rasvjetljavanje i rješenje krivične stvari. Prilikom primjene radnji dokazivanja, posebno je važno na-

¹ Detaljnije vidjeti katalog krivičnih djela protiv života i tijela, član 166–176, *Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine* („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 36/2003, 21/2004 – ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016. i 75/2017)

² Detaljnije vidjeti katalog krivičnih djela protiv života i tijela, član 124–138, *Krivični zakon Republike Srpske* („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 64/2017, 104/2018 – odluka US, 15/2021. i 89/2021)

³ Detaljnije vidjeti katalog krivičnih djela protiv života i tijela, član 163–173, *Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 19/2020 – prečišćen tekst)

glasiti zakonitost prikupljenih dokaza ovlaštenih službenih lica pod rukovodnom i nadzornom ulogom postupajućeg, odnosno nadležnog tužioca. Hitnost u postupanju ovlaštenih službenih lica i nadležnog tužioca ali i drugih krivično-procesnih subjekata (vještak i dr.) neposredno nakon izvršenja krivičnog djela ubistvo, ni u kojem slučaju ne smije biti na štetu zakonitosti, posebno kada se radi o nepoznatom izvršiocu, cijeneći da je zakonodavac u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine prihvatio apsolutno isključenje ili izdvajanje nezakonitih dokaza i spisa.

KOMPLEKSNOŠT OTKRIVANJA I DOKAZIVANJA POSTOJANJA KRIVIČNOG DJELA UBISTVO

Uvođenjem i prihvatanjem novih zakonskih krivičnoprocesnih rješenja, a posebno tužilačkog koncepta istrage koji je radikalno izmijenio ulogu i položaj procesnih subjekata (tužilaštva i suda) u istrazi, policiju možemo posmatrati kao izvršni ili operativni servis tužilaštva, ali je je njena primarna aktivnost i dalje otkrivačka djelatnost – otkrivanje krivičnih djela (Karović 2020/21, 216).

Osim toga, pravilnim usmjeravanjem sopstvene djelatnosti, odnosno, organizovanim, planskim, smišljenim postupanjem i usredsređivanjem pažnje na pojave i ponašanja oko sebe, ovlaštena službena lica neposredno će zapažati i na taj način dolaziti do saznanja o krivičnim djelima i izvršiocima (Aleksić i Škulić, 2018, 52).

Otkrivanje krivičnih djela i učinilaca važna je i složena, planska i kontinuirana djelatnost ovih lica, ograničena krivičnoprocesnim normama (M. Simović i V. Simović 2021, 21).

Otkrivanje postojanja krivičnog djela ubistvo počinje, uglavnom, neposredno nakon izvršenja krivičnog djela, prijavom očevidca policiji, prijavom rodbine, odnosno članova uže porodice o nestanku određenog lica, pronalaskom leša na mjestu krivičnog događaja ili drugom dislociranom prikriivenom mjestu (u zatvorenom prostoru – kuća, stan, vikendica, podrum itd., na otvorenom prostoru – u parku, u šumi, na livadi, pored rijeke itd.) ili prijavom samog izvršioća. Iz navedenog proizilazi da rasvjetljavanje ubistva, po prirodi stvari, počinje otkrivanjem leša, odnosno dijelova leša u pojedinim specifičnim situacijama, nakon čega slijedi preduzimanje različitih radnji dokazivanja u cilju prikupljanja potrebnih dokaza. Po pravilu, posljedice izvršenja krivičnog djela ubistvo su uočljive, prepoznatljive i evidentne (leš na licu mjesta, sredstvo izvršenja, biološki i drugi tragovi i predmeti na mjestu krivičnog događaja) za razliku od nekih drugih krivičnih djela gdje se posljedica otkrije naknadno (npr.: krivična djela protiv službene dužnosti).

Međutim, neophodno je navesti i određena krivična djela ubistva gdje se nakon samog čina, odnosno radnje izvršenja usmrćivanja ili lišenja života određene osobe, leš na pogodan način skriva ili uništava kako bi se nadležnim organima onemogućio pronalazak i otkrivanje. Najčešće se leš baca u rijeku, usamljeni bunar, poljski klozet, kantu za smeće, zakopava se u zemlju, spaljuje, skriva u stanu itd. (Aleskić i Škulić 2018, 281)

Pored skrivanja leša, i svi drugi tragovi i predmeti koji potiču ili se odnose na izvršenje krivičnog djela se, neposredno nakon izvršenja krivičnog djela, sakrivaju ili uništavaju na određenim pogodnim mjestima. U tom smislu, otkrivanje postojanja krivičnog djela, odnosno leša i drugih tragova i predmeta znatno je otežano i zavisi od niza specifičnih uslova i okolnosti koji se odnose na konkretan krivični događaj. Ono što je veoma važno navesti, a posmatrano sa aspekta otkrivanja ovog krivičnog djela jeste što manji vremenski razmak između izvršenja krivičnog djela i prijave. Kratko vrijeme od izvršenja do saznanja za djelo omogućava brzu i pravovremenu reakciju nadležnih organa i obezbjeđenje odgovarajućih dokaza koji mogu znatno da olakšaju kasniji kriminalistički rad, identifikovanje i pronalazak nepoznatog učinioca (Feješ 2014, 3).

Od blagovremenog inicijalnog saznanja o postojanju krivičnog djela zavisi postupanje nadležnih krivičnoprocesnih subjekata kao i dinamika izvođenja i izbor krivičnoprocesnih aktivnosti, počevši od uviđaja kao prve i hitne radnje dokazivanja u krivičnom postupku, kao i svih drugih srazmjerno potrebnih istražno-dokaznih aktivnosti.

Prilikom otkrivanja postojanja krivičnog djela neophodno je napomenuti i veoma važnu proaktivnu ulogu građana na planu blagovremenog prijavljivanja postojanja krivičnog djela subjektima, odnosno agencijama za sprovođenje zakona (policiji, tužilaštvu). Iskustva pokazuju da su građani veoma važan partner subjektima, odnosno agencijama za sprovođenje zakona kada je u pitanju sprečavanje i otkrivanje krivičnih djela, s obzirom na to da su po prirodi stvari aktivni učesnici, odnosno sudionici svakodnevnih procesa i događaja u društvu. Neće se pogriješiti ukoliko se konstatuje da od kvaliteta početnih saznanja o postojanju krivičnog djela zavisi i dodatno otkrivanje krivičnog djela, zatim dinamika izvođenja i izbor primjene krivičnoprocesnih radnji kao i efikasnost postupanja nadležnih krivičnoprocesnih subjekata u konačnici. Svaka informacija i podatak u otkrivačkoj fazi imaju prvorazredan značaj, iz čega proizilazi da se nijedna informacija ili podatak ne smiju potcijeniti ili odbaciti, pogotovo kada se radi o ubistvu neidentifikovanog izvršioća gdje je javnost je posebno uznemirena s obzirom na to da je stvarni izvršilac nakon izvršenja krivičnog djela na slobodi što može izazvati dodatne štetne posljedice.

Prema tome, neophodno je što brže otkriti i identifikovati izvršioća krivičnog djela, te ga lišiti slobode kako bi se na taj način spriječile dodatne negativne posljedice. Međutim, u otkrivačkoj fazi najčešće ne postoji jasan odgovor na pitanje da li se u konkretnom slučaju radi o samoubistvu, nasilnoj smrti ili zadesu. Tako da svako prejudiciranje ili prerano hipotetičko zaključivanje na osnovu raspoloživih saznanja može tok aktivnosti usmjeriti u pogrešnom istražno-dokaznom smjeru. Osnovna specifičnost uviđaja u slučajevima nejasne i sumnjive smrti jeste da se postavi kriminalističko-taktička diferencijalna dijagnoza (ubistvo, samoubistvo, nesrećan slučaj, prirodna smrt) i da se oba-

vi kriminalistička obrada leša i svih tragova koji mogu da doprinesu utvrđivanju uzroka smrti, otkrivanju počinioca, dokazivanju njegove krivice i identifikaciji žrtve (Simonić 2004, 557–558).

Kada je u pitanju klasično ubistvo, situacija je jasnija nego u situacijama kada se radi o ubistvu koje se dovodi u vezu sa specifičnim oblicima organizovanog kriminala (krivična djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, terorizam i dr.). U tim kompleksnim situacijama, kada je ubistvo na određeni način povezano sa specifičnim oblicima organizovanog kriminaliteta, dodatno otkrivanje postojanja krivičnog djela i prikupljanje dodatnih saznanja po prirodi stvari je kompleksno, zahtjevno i znatno otežano. Posebno je kompleksna otkrivačka, ali dokazna situacija kada se radi o ubistvu koje je izvršio profesionalni/plaćeni ubica i kada istražni organi u otkrivačkoj fazi nemaju skoro nikakva inicijalna saznanja, izuzev pronalaska leša na mjestu krivičnog događaja.

Takođe, trebalo bi navesti i fingirano samoubistvo koje od praktičara (ovlaštenih službenih lica – tužioca, vještaka/patologa i dr.) zahtijeva maksimalnu posvećenost, odnosno stručno, savjesno i odgovorno postupanje na planu jasne diferencijacije između samoubistva i nasilne smrti. Otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje ubistva neposredno zavisi od različitih okolnosti koje determiniraju postupanje krivičnoprocesnih subjekata u istrazi (policija, tužilaštvo, vještak i dr.) a ovom prilikom treba navesti najvažnije kao što su: način otkrića leša ili dijelova leša u specifičnim situacijama, sakrivanja leša na pogodnim mjestima, trenutna nemogućnost ili teškoće u vezi sa identifikacijom leša (faza raspadanja leša) i dr.

RADNJE DOKAZIVANJA I PRIKUPLJANJE DOKAZA – KRIVIČNOPROCESNI I KRIMINALISTIČKI ASPEKT

Uvažavajući pravnu prirodu i druge krivičnoprocesne specifičnosti krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini, prikupljanje potrebnih dokaza, rasvjetljavanje i rješenje konkretne krivične stvari, te donošenje ispravne i zakonite sudske odluke nemoguće je bez primjene adekvatnih i srazmjerno potrebnih krivičnoprocesnih radnji, odnosno radnji dokazivanja u krivičnom postupku. Analizom odredbi *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*, radnje dokazivanja u krivičnom postupku su: 1) pretres stana, prostorija, osoba i stvari, 2) privremeno oduzimanje predmeta i imovine, 3) ispitivanje osumnjičenog, 4) saslušanje svjedoka, 5) vještačenje, 6) uviđaj i 7) rekonstrukcija događaja.⁴ Od momenta početnog saznanja za postojanje određenog krivičnog djela, odnosno, krivične stvari u nepravom smislu na nivou postojanja osnovi sumnje, zadovoljen je materijalnopravni uslov za pokretanje i sprovođenje istrage od strane tužioca kao jedinog zakonom ovlaštenog autoriteta, odnosno subjekta. Postupajući, odnosno nadležni tužilac u svakom konkretnom slučaju samostalno na osnovu vlasti-

te procjene donosi odluku o sprovođenju istrage, te izboru primjene adekvatnih krivičnoprocesnih radnji ili radnji dokazivanja koje će se preduzeti na planu blagovremenog, efikasnog i zakonitog sprovođenja istrage. Izbor i primjena određenih krivičnoprocesnih radnji, preciznije primjena opštih radnji dokazivanja i posebnih istražnih radnji zavisi od određenih pojedinosti kao što su: vrsta i priroda krivičnih djela, propisana krivičnopravna sankcija, način izvršenja krivičnog djela i druge specifičnosti u odnosu na konkretno krivično djelo.

UVIĐAJ

Kada je u pitanju ubistvo čije rasvjetljavanje počinje prijavom o pronalasku ili otkriću leša ili dijelova leša, prva i najbitnija radnja dokazivanja koja se primjenjuje jeste uviđaj kao opšta radnja dokazivanja u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. Primjena navedene radnje dokazivanja slijedi odmah nakon inicijalnog saznanja o postojanju krivičnog djela, preciznije, nakon pronalaska ili otkrića leša ili dijelova leša na određenoj lokaciji. Međutim, prije nego što policija po ovlaštenju tužioca započne i završi uviđaj, važno je naglasiti da treba blagovremeno i adekvatno preduzeti odgovarajuće aktivnosti na obezbjeđenju mjesta krivičnog događaja kako bi se onemogućio pristup neovlaštenim licima i samim time sačuvala autentičnost mjesta krivičnog događaja, sve do dolaska uviđajne ekipe. Svako narušavanje autentičnosti mjesta krivičnog događaja i kontaminacija dokaza znatno otežava blagovremeno, efikasno i zakonito rasvjetljavanje i dokazivanje krivičnog djela.

Ukoliko se radnjama prvog zahvata, na čelu s osiguranjem lica mjesta i uviđajem, pravovremeno i adekvatno ne osiguraju i fiksiraju tragovi i predmeti u vezi s krivičnim djelom dolazi do pojave traseološkog deficita informacija. Ova pojava je česta čak i kad su gorenavedene radnje preduzete (Modly 1999, 9).

Loše ili nestručno izvršen uviđaj iza sebe ostavlja nesaagledive negativne posljedice prilikom dodatnog otkrivanja i dokazivanja krivičnog djela, identifikacije i pronalaska izvršioca krivičnog djela i saučesnika, kao i prikupljanja potrebnih dokaza. Često, u praksi, od načina na koji se vrši uviđaj zavisi i kasniji ishod krivičnog postupka, odnosno, da li će se izvršilac i saučesnici otkriti i da li će se obezbijediti dovoljno dokaza za uspješno vođenje i okončanje krivičnog postupka. (Stojanović, Škuljić i Delibašić 2018, 171).

Posmatrano sa aspekta blagovremenog, efikasnog i zakonitog dokazivanja, odnosno prikupljanja potrebnih dokaza i preduzimanja drugih krivičnoprocesnih i kriminalističkih mjera i radnji koje se odnose na postojanje obilježja bića ovog krivičnog djela, važno je istaći da od momenta samog čina ubistva, odnosno lišenja života određenog lica i saznanja o tome i otkrića leša, treba proći što manji vremenski period. S obzirom na navedeno, brzina i hitnost u postupanju nadležnih krivičnoprocesnih subjekata nameće se kao imperativ, računajući da veći protok vremena od samog čina izvršenja ubistva do otkrića leša ili dijelova leša

⁴ Detaljnije vidjeti: Glava VIII – Radnje dokazivanja, čl. 51–115 *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*.

na mjestu krivičnog događaja znatno otežava dodatno otkrivanje i dokazivanje u smislu preduzimanja adekvatnih i srazmjerno potrebnih krivičnoprocesnih radnji, jer vrijeme omogućava izvršiocu i saučesnicima da pobjegnu, sakriju, potpuno ili djelimično unište dokaze ili na drugi način otežaju efikasno sprovođenje istrage.

Uvidaj na licu mjesta krivičnog događaja vrši policija, odnosno ovlaštena službena lica po ovlaštenju i nadzornom ulogom postupajućeg ili nadležnog tužioca. Potpuno je opravdano da nadležni ili postupajući tužilac u konkretnom krivičnom predmetu bude aktivan prilikom preduzimanja svih radnji dokazivanja, a posebno je važno da lično prisustvuje vršenju uviđaja kako bi bio u mogućnosti da donese pravilnu procjenu i odluku prilikom izbora adekvatnih radnji dokazivanja koje će se preduzeti u cilju potpunog rasvjetljavanja i dokazivanja krivičnog djela.

Kao što je poznato, uvažavajući tužilački koncept istrage, pravnu prirodu krivičnog postupka u Bosni i Hercegovini, te propisana prava i obaveze, zakonodavac je teret dokazivanja povjerio tužiocu, tako da je njegova zakonska obaveza da se stara o pravilnom, cjelishodnom, blagovremenom, efikasnom i zakonitom postupanju svih subjekata u fazi istrage (ovlaštena službena lica/policija, vještak, stručna lica i dr.). Kada je u pitanju dokazna vrijednost uviđaja kao radnje dokazivanja, postoji saglasnost da je ta vrijednost velika i izuzetno značajna u krivičnom postupku, s obzirom na to da se radi neposrednom čulnom opažanju važnih činjenica neophodnih za efikasno vođenje krivičnog postupka i rasvjetljavanje i rješenje određene krivične stvari koju sprovodi nadležni organ, odnosno, nadležni krivičnoprocesni subjekat (Karović, Orlić i Bašić 2020/21, 479). Na mjestu krivičnog događaja krivičnog djela ubistvo, prilikom vršenja uviđaja, upravo, dolaze do izražaja komponente autentičnosti, neposrednosti i uvjerljivosti, s obzirom na to da se na mjestu krivičnog događaja nalazi leš ili dijelovi leša, sredstvo izvršenja, tragovi i predmeti.

Na osnovu autentične slike sa mjesta krivičnog događaja (položaj leša ili dijelova leša, sredstvo izvršenja, biološki i drugi tragovi, određeni predmeti i dr.) moguće je kreirati istražno-dokaznu strategiju, te pravilno donijeti odluku o izboru adekvatnih krivičnoprocesnih radnji koje će se preduzeti na planu potpunog rasvjetljavanja i dokazivanja krivičnog djela. Sve krivičnoprocesne aktivnosti koje se odnose na prikupljanje potrebnih dokaza na mjestu krivičnog događaja moraju i naknadno zadovoljavati restriktivne zakonske uslove, odnosno procesnu formu, kako bi prikupljeni dokazi imali dokaznu vrijednost i kao takvi se koristili za efikasno vođenje krivičnog postupka. Za primjenu ili izvođenje uviđaja kao radnje dokazivanja neophodno je zadovoljiti materijalnopравни uslov koji se ispoljava u postojanju krivične stvari u nepravom smislu na nivou postojanja dokaznog standarda, osnovi sumnje da je izvršeno određeno krivično djelo. Dakle, za izvođenje ili primjenu uviđaja koji sprovodi nadležni organ nije potrebno zadovoljiti formalnopравни uslov u formi naredbe suda za prethodni postupak.

PRETRES STANA, PROSTORIJA, OSOBA I STVARI

Pored uviđaja kao prve i hitne radnje dokazivanja koja se izvodi ili primjenjuje nakon samog čina izvršenja krivičnog djela ubistvo, tačnije nakon prijave o pronalasku ili otkriću leša ili dijelova leša i pretres stana, prostorija, osoba i stvari⁵ opšta je radnja dokazivanja koja se, takođe, primjenjuje kada se radi o otkrivanju i dokazivanju krivičnog djela ubistvo. U pravilu, za primjenu ove radnje dokazivanja neophodno je zadovoljiti kumulativno dva zakonom propisana uslova i to: a) materijalni uslov – postojanje osnovne sumnje da će se poduzimanjem ove radnje dokazivanja postići njena opravdanost i svrsishodnost, a to je pronalazak izvršiocu krivičnog djela, saučesnika, tragova krivičnog djela ili predmeta važnih za krivični postupak i b) formalni uslov – pribavljanje sudske naredbe koju izdaje sudija za prethodni postupak u skladu sa procesnim normama (Karović i Orlić 2020, 112–125).

Međutim, pored navedenog procesnog pravila o pribavljanju naredbe (usmene ili pismene), ne smijemo zanemariti činjenicu da postoje zakonom propisane mogućnosti koje odstupaju od procesnog pravila, a koje se odnose na izvršenje ove radnje dokazivanja, pored utvrđivanja i postojanja materijalnog uslova (osnov sumnje) gdje se mora zadovoljiti i formalni uslov koji izdaje sudija za prethodni postupak. S tim u vezi, zakonodavac je propisao odredbu koja omogućava da ovlaštena službena lica mogu ući u stan i druge prostorije bez naredbe i bez prisustva svjedoka, te po potrebi izvršiti pretresanje ako stanar tog stana to želi, ako neko zove u pomoć, ako je potrebno uhvatiti počinioca krivičnog djela koji je zatečen na djelu ili radi sigurnosti ljudi i imovine, ako se u stanu ili drugoj prostoriji nalazi lice koje se po naredbi suda treba pritvoriti ili prinudno dovesti ili koje se tu sklonilo od gonjenja.⁶ Ovlašćeno službeno lice može pretresti lice bez naredbe za pretresanje i bez prisutnosti svjedoka: a) pri izvršenju naredbe o dovođenju, b) prilikom lišenja slobode, c) ako postoji sumnja da to lice posjeduje vatreno ili hladno oružje, d) ako postoji sumnja da će sakriti, uništiti ili riješiti se predmeta koji treba da se od njega oduzmu i koji će se upotrijebiti kao dokaz u krivičnom postupku.⁷

U konkretnom slučaju, kada se radi o blagovremenom, efikasnom i zakonitom otkrivanju i dokazivanju krivičnog djela ubistvo, ovom radnjom dokazivanja u krivičnom postupku osigurava se, prije svega, pronalazak izvršiocu, saučesnika, tragova krivičnog djela ili predmeta važnih za krivični postupak kao što su npr.: sredstvo izvršenja, vatreno/hladno oružje, pogodni predmeti za izvršenje ubistva (palica, lanac i dr., zatim skrivena odjeća sa biološkim tragovima poput krvi i dr.). Nakon izvršenja ovog krivičnog djela izvršilac i (ili) saučesnik skrivaju se na određenim lokacijama (kuće, stanovi, vikendice i dr.) nastojeći da sakriju ili unište

⁵ Detaljnije vidjeti čl. 51–65 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

⁶ Član 64 stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine.

⁷ Član 64 stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

(potpuno ili djelimično) sve predmete i tragove koji se odnose na izvršenje krivičnog djela kako bi nadležnim krivičnoprocesnim subjektima (policiji, tužilaštvu) onemogućili ili otežali dodatno otkrivanje i dokazivanje krivičnog djela. Predmeti krivičnog djela, kao objekti identifikacije, obično se dijele na: 1) predmete koji su poslužili kao sredstvo izvršenja krivičnog djela ili su tome namijenjeni, 2) predmete koji su nastali izvršenjem krivičnog djela, 3) predmete koji su pribavljeni izvršenjem krivičnog djela ili su dobijeni kao nagrada, 4) predmete koji su nosioci tragova krivičnog djela i 5) predmete koji mogu poslužiti za identifikaciju izvršioaca, žrtve ili svjedoka (Modly 1998, 557).

PRIVREMENO ODUZIMANJE PREDMETA I IMOVINE

Radnja dokazivanja koja je neposredno povezana i uslovljena pretresom stana, prostorija, osoba i stvari jeste privremeno oduzimanje predmeta i imovine⁸. Nakon otkrivanja, odnosno pronalaska tragova krivičnog djela ili predmeta važnih za krivični postupak na određenim lokacijama (kuća, stan, vikendica, ljetna kuhinja, garaža itd.) oni se propisno oduzimaju, obilježavaju, evidentiraju i pakuju, kako bi se kao takvi mogli koristiti za efikasno vođenje i okončanje krivičnog postupka. Posmatrano sa procesnog aspekta i zakonitosti pribavljenih dokaza, neophodno je naglasiti važnost propisnog oduzimanja, obilježavanja, evidentiranja i pakovanja predmeta gdje do izražaja dolaze stručna znanja i vještine iz oblasti kriminalističke tehnike, cijeneći da svako nepropisno djelovanje ili odstupanje dovodi u pitanje dokaznu vrijednost privremeno oduzetih predmeta. Osim toga, o svim privremeno oduzetim predmetima važnih za krivični postupak sačinjava se potvrda o privremenom oduzimanju predmeta i zapisnik o obavljenoj radnji dokazivanja, a jedan primjerak potvrde o privremenom oduzimanju predmeta lično se uručuje, odnosno predaje, osumnjičenom licu koje to potvrđuje svojeručnim potpisom na drugom primjerku potvrde. Prilikom sačinjavanja potvrde o privremenom oduzimanju predmeta izuzetno je važno taksativno, odnosno pojedinačno navesti svaki privremeno oduzeti predmet/stvar, te ga opisati (boja, serijski ili drugi broj, marka, oznaka i dr.).

Takođe, znajući da se radi o opštoj radnji dokazivanja u krivičnom postupku i u ovom slučaju neophodno je zadovoljiti sve restriktivne zakonske uslove procesne prirode (materijalnopravni i formalnopravni uslov), odnosno zadovoljiti propisanu procesnu formu, kako bi privremeno oduzeti predmeti u konkretnom krivičnom slučaju imali adekvatnu dokaznu vrijednost u krivičnom postupku.

SASLUŠANJE SVJEDOKA

Saslušanje svjedoka, kao opšta radnja dokazivanja posmatrana u kontekstu otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnog djela, odnosi se na prikupljanje korisnih saznanja, odnosno informacija i podataka koji se odnose

na konkretno krivično djelo kao što su informacije i podaci o izvršiocu ili mogućem izvršiocu, saučesnicima, o načinu, vremenu, mjestu, sredstvu izvršenja i drugim specifičnostima. Građani su aktivni ili pasivni sudionici svih društvenih procesa i događaja u društvu, pa su, po prirodi stvari, na određeni način involvirani i u određene destruktivne aktivnosti pravno formulisane kao krivično djelo. Sam čin ubistva, odnosno lišenja života određenog lica izvršava se na različitim lokacijama, pa čak i na javnim mjestima gdje se nalazi veći ili manji broj osoba. Nakon samog izvršenja ovog krivičnog djela veoma je važno blagovremeno prikupiti sva korisna saznanja istražne i dokazne prirode, od svih lica kao svjedoka koji su na određen način u mogućnosti da daju određene informacije i podatke.

Kao svjedok ne može se saslušati: a) lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja državne, vojne ili službene tajne, dok ga nadležni organ ne oslobodi te dužnosti, b) branilac osumnjičenog, odnosno optuženog u pogledu činjenica koje su mu postale poznate u svojstvu branioca, c) lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski službenik, odnosno ispovjednik, novinar u svrhu zaštite izvora informacija, advokat, bilježnik, ljekar, babica i dr.) osim ako je oslobođen te dužnosti posebnim propisom ili izjavom lica u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne, d) maloljetno lice koje s obzirom na uzrast i duševnu razvijenost nije sposobno shvatiti značaj prava da ne mora svjedočiti. Ako je kao svjedok saslušano lice koje se ne može biti saslušano kao svjedok, na takvom iskazu se ne može zasnivati sudska odluka.⁹ Svjedočenje mogu odbiti: a) bračni, odnosno vanbračni drug osumnjičenog, odnosno optuženog, b) roditelj ili dijete, usvojlac ili usvojenik osumnjičenog odnosno optuženog.¹⁰

Praktična iskustva pokazuju da građani baš i nisu zainteresovani da sarađuju i iskazu partnerski odnos sa subjektima, odnosno agencijama za sprovođenje zakona, izuzev u određenim situacijama kada su neposredno ili lično oštećeni izvršenjem određenog krivičnog djela. Prikupljanje korisnih saznanja od svjedoka mora zadovoljavati propisanu procesnu formu kako bi imala dokaznu vrijednost na planu efikasnog vođenja i okončanja krivičnog postupka. Zapisnik o saslušanju svjedoka kao procesni akt mora sadržajno zadovoljavati restriktivne zakonske uslove, a posebno u dijelu koji se odnosi na propisana prava i dužnosti svjedoka. S druge strane, neophodno je napraviti jasnu diferencijaciju između zapisnika o saslušanju svjedoka i prikupljanja obavještenja u smislu obavljanja razgovora sa građaninom o čemu se sačinjava službena zabilješka. Dakle, prosmatrano kroz prizmu prikupljanja potrebnih dokaza usmjerenih na efikasno vođenje krivičnog postupka, odnosno utvrđivanje postojanja konkretnog krivičnog djela i krivice, važna je ova linija razgraničenja između obavještajno-spoznajne i dokazne komponente u krivičnom postupku.

⁸ Detaljnije vidjeti član 65–76 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

⁹ Član 82 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

¹⁰ Član 83 stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

Posebnu pažnju zavređuju djeca, odnosno maloljetnici kao specifična starosna kategorija gdje do izražaja dolaze posebna znanja i vještine specijalizovanih organa maloljetničkog pravosuđa kao i svi drugi svjedoci iz kategorije osjetljivih svjedoka. Posebno osjetljivi svjedoci su lica koja su posebno traumatizovana krivičnim djelom zbog svoje starosti, pola, zdravstvenog stanja, prirode izvršenog krivičnog djela, njegovih posljedica, načina i drugih okolnosti njegovog izvršenja ili zbog drugih opravdanih razloga (Pajić 2010, 95). Iz navedenog proizilazi da je akcenat na intenciji povećanja stepena lične sigurnosti svjedoka, te adekvatnog odnosa i tretmana u pogledu onemogućavanja ili smanjivanja svih oblika ponašanja, odnosno postupanja koja negativno mogu uticati na njegovo psihofizičko stanje i njegovo lično integritet.

ISPITIVANJE OSUMNJIČENOG LICA

Ispitivanje osumnjičenog lica, kao opšta radnja dokazivanja u krivičnom postupku, zahtijeva maksimalnu stručnu osposobljenost lica koja neposredno sprovode ovu radnju dokazivanja (ovlaštena službena lica, tužilac). Ispitivanje osumnjičenog predstavlja jednu od najznačajnijih radnji dokazivanja iz razloga što, upravo osumnjičeni, osim ako se ne radi o krivoj osumnjičenoj osobi, zapravo najbolje zna pod kojim okolnostima se krivični događaj desio (Halilović 2018, 65). S obzirom na to da tužilac po prirodi tužilačke funkcije koja se temelji na propisanim pravima i dužnostima¹¹ ima rukovodnu i nadzornu ulogu nad ovlaštenim službenim licima u istrazi, on samostalno odlučuje da li će ispitivanje osumnjičenog lica povjeriti ovlaštenim službenim licima ili će tužilac ispitati, odnosno lično sprovesti ovu radnju dokazivanja. O izvršenom ispitivanju sačinjava se zapisnik o ispitivanju osumnjičenog lica¹² koji, između ostalog, sadrži propisana prava osumnjičenog lica u krivičnom postupku¹³. Izuzetno je važno da se u svakom konkretnom slučaju zadovolje svi restriktivni zakonski uslovi procesne prirode, prvenstveno prava osumnjičenog lica, uključujući njegovu materijalnu i formalnu odbranu.

Kada je u pitanju krivično djelo ubistva, ovlašteno službeno lice i (ili) nadležni tužilac poštujući zakonom propisana prava osumnjičenog lica imaju obavezu da prikupe što više korisnih saznanja o konkretnom krivičnom djelu, te na taj način pribave odgovore na krucijalna pitanja kojima se rasvjetljava i rješava konkretna krivična stvar. Ispitivanje osumnjičenog lica neposredno zavisi i od postavljene odbrambene taktike osumnjičenog lica i njegovog branioca. U tom smislu, treba se pozvati na član 10 *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine* u kontekstu zakonitosti dokaza, gdje je u stavu 1. istog člana propisano da je zabranjeno od osumnjičenog, optuženog ili bilo kojeg drugog

lica koje učestvuje u postupku iznuđivati priznanje ili kakvu drugu izjavu.

VJEŠTAČENJE

Svestrano i potpuno rasvjetljavanje i rješenje krivičnog djela ubistvo, te donošenja ispravne i zakonite odluke suda u konačnici, povezano je i uslovljeno sa potrebnim vještačenjima (medicinsko/psihijatrijsko, biološko, hemijsko, balističko, toksikološko, i dr.). Vještačenje se određuje onda kada za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje lica koja raspolazu potrebnim stručnim znanjem. Ako naučna, tehnička, ili druga stručna znanja mogu pomoći sudu da ocijeni dokaze ili razjasni sporne činjenice, vještak kao posebna vrsta svjedoka, može svjedočiti davanjem nalaza o činjenicama i mišljenjem koje sadrži ocjenu o činjenicama.¹⁴ U svim slučajevima, kada su neophodna stručna znanja i vještine kako bi se dobio ispravan odgovor na određene procesne pitanje od kojeg zavisi rasvjetljavanje i rješenje konkretne krivične stvari, angažuje se vještak u skladu sa propisanim procedurom. Analizom odredbi zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini prepoznajemo sljedeća vještačenja: pregled, obdukcija, ekshumacija, toksikološko ispitivanje (kada postoji sumnja na trovanje), vještačenje tjelesnih povreda, tjelesni pregled i druge radnje, psihijatrijsko vještačenje, vještačenje poslovnih knjiga i analiza DNK.

Procesni zadatak koji se postavlja pred vještaka odgovarajuće struke zavisi, prije svega, od prirode krivičnog djela, načina i sredstva izvršenja, kao i drugih specifičnosti. Ono što je značajno apostrofirati jeste da je neophodno jasno i nedvosmisleno precizirati i formulirati procesni zadatak vještaku kako bi se dobili adekvatni i konkretni odgovori na krucijalna pitanja, imajući u vidu da vještak ne može dodatno prikupljati dokaze ili istraživati krivično djelo, već se njegovo djelovanje mora ograničiti u okviru zadatog krivičnog procesnog zadatka. Kod krivičnog djela ubistvo upravo se ispoljava realna i svrsishodna potreba angažovanja vještaka odgovarajuće struke kako bi se dobili adekvatni odgovori na konkretna pitanja npr. sredstvo izvršenja (vatreno, hladno oružje), biološki tragovi i dr.

REKONSTRUKCIJA DOGAĐAJA

Rekonstrukcija događaja kao opšta radnja dokazivanja primjenjuje se kada je u pitanju krivično djelo ubistvo u smislu potpunog i svestranog rasvjetljavanja i rješenja konkretne krivične stvari. Ova radnja dokazivanja rijetko se izvodi u praksi, ali se radi provjeravanja izvedenih dokaza ili utvrđivanja činjenica koje su od značaja za razjašnjenje stvari može odrediti rekonstrukciju događaja, koja se vrši tako što se ponavljaju radnje ili situacije u uslovima pod kojima se prema izvedenim dokazima događaj desio. Ako su u iskazima pojedinih svjedoka ili osumnjičenih, radnje ili situacije različito prikazane, rekonstrukcija događaja će se,

¹¹ Detaljnije vidjeti član 35 *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*.

¹² Član 79 stav 1. *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*.

¹³ Član 78 *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine* (pouka osumnjičenog o njegovim pravima).

¹⁴ Član 95 *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*.

po pravilu, posebno izvršiti sa svakim od njih.¹⁵ Međutim, primjenom ili izvođenjem ove radnje dokazivanja stvaraju se vještački uslovi i okruženje kako bi se na određen način obezbijedila približna autentičnost i utvrdile i razjasnile bitne odnosno relevantne činjenice za efikasno vođenje i okončanje krivičnog postupka. Krivični događaj čija je posljedica usmrćivanje određene osobe (ubistvo), po svojoj destruktivnoj prirodi kompleksan je i zahtjevan sa aspekta sprovođenja adekvatnih istražnih, odnosno dokaznih aktivnosti, u cilju prikupljanja potrebnih dokaza, te utvrđivanja postojanja standarda dokazivanja u različitim fazama krivičnog postupka. U teoriji i praksi postoje različita mišljenja kada je u pitanju dokazna vrijednost ove radnje dokazivanja, odnosno njenih rezultata.

ZAKLJUČAK

Usmrćivanje ili protivpravno lišenje života određenog lica, posmatrano kroz prizmu normativnog, odnosno zakonskog određenja ovog krivičnog djela iz kataloga krivičnih djela protiv života i tijela, i danas zavređuje posebnu pažnju, kako praktičara (tužioc, istražitelji/kriminalisti, vještaci i druga stručna lica), tako i akademske zajednice, cijeneći da se kriminalitet po svojoj destruktivnoj prirodi modifikuje i prilagođava savremenim uslovima i specifičnostima. Pojmovno određenje ili definisanje ubistva neophodno je posmatrati kroz njegovu krivičnopravnu (materijalnu) komponentu, uvažavajući, prije svega, objektivno-subjektivni koncept kompleksnog pojma krivičnog djela. Otkrivanje, razjašnjavanje i dokazivanje ovog krivičnog djela pred glavne i sporedne ili pomoćne krivičnoprocesne subjekte postavlja veoma kompleksan krivičnoprocesni zahtjev, odnosno zadatak, usmjeren na rasvjetljavanje i rješenje konkretne krivične stvari, te donošenje ispravne i zakonite odluke suda. Ono što posebno zavređuje pažnju jeste da je svako ubistvo po svojoj destruktivnoj prirodi posebno, bez obzira na određene sličnosti u fenomenološkom kontekstu. U ovom radu naglašena je kompleksnost otkrivanja i dokazivanja ovog krivičnog djela, sa posebnim osvrtom na određene dileme i nejasnoće praktične prirode. U otkrivačkoj fazi, neophodno je prikupiti inicijalna ili početna saznanja o postojanju krivičnog djela, a uglavnom se radi o prijavi nakon pronalaska ili otkrića leša ili dijelova leša na određenoj lokaciji.

S druge strane, kada je u pitanju aspekt dokazivanja obuhvaćene su opšte radnje dokazivanja koje se u pravilu primjenjuju na planu prikupljanja potrebnih dokaza neophodnih za efikasno vođenje i okončanje krivičnog postupka, uvažavajući restriktivne zakonske uslove koji determinišu aktivnosti krivičnoprocesnih subjekata i drugih učesnika u krivičnom postupku. S tim u vezi, a cijeneći da je zakonodavac propisao restriktivne zakonske uslove, važno je osvrnuti se na aspekt zakonitosti dokaza, s obzirom na to da je u krivičnoprocesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine usvojen koncept ili doktrina apsolutnog isključenja,

odnosno izdavanja nezakonitih dokaza iz spisa. U tom kontekstu, krivičnoprocesne aktivnosti nadležnih krivičnoprocesnih subjekata moraju ispuniti, odnosno zadovoljiti restriktivne zakonske uslove prilikom neposredne primjene određenih krivičnoprocesnih radnji na planu dodatnog otkrivanja i dokazivanja postojanja krivičnog djela i krivice. Kao što je već navedeno, neophodno je uvažavati i fenomenološku modifikaciju ispoljavanja ovog krivičnog djela tj. njegovu fenomenološku dimenziju, prilagođenu savremenim uslovima i okolnostima što predstavlja dodatni izazov, kako za praktičare, tako i akademsku zajednicu, u vezi sa pronalaženjem adekvatnih zakonskih rješenja materijalne i procesne prirode.

LITERATURA:

- Aleksić, Ž. Škulić, M. (2018) *Kriminalistika*, Beograd: Pravni fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Cvitanović, L. Derenčinović, D. Turković, K. Munivrana Vajda, M. Dragičević Prtenjača, M. Maršavelski, A. Roksandić, Vidlička, S. (2018) *Kazneno pravo, posebni dio*, Zagreb: Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Feješ, I. Lajić, O. (2014) *Kriminalistička metodika*, Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu.
- Halilović, H. (2018) *Krivičnoprocesno pravo, Knjiga druga: Teorija dokaza i radnje dokazivanja u krivičnom postupku*, Sarajevo: Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerzitet u Sarajevu.
- Jovašević, D. (2017) *Krivična djela ubistva*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Jovašević, D. (2018) *Teška ubistva u krivičnim zakonodavstvima Poljske, Rusije i Baltičkih država*, Beograd: *Strani pravni život*, godina 62, broj 2, Institut za uporedno pravo.
- Karović, Orlić, S. *Otkrivačka, istražna i dokazna uloga ovlaštenih službenih osoba u kaznenom postupku Bosne i Hercegovine*, Zagreb: *Policija i sigurnost*, godina 29, br. 1–2/20, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska akademija, Zagreb.
- Karović, S. (2020/21) *Adekvatnost državne reakcije na kriminalitet promatrano kroz prizmu otkrivanja postojanja krivičnih djela*, Sarajevo: *Pravo i pravda*, godina XIX, broj 1, 2020/21, Udruženje sudija Federacije Bosne i Hercegovine.
- Karović, S. Orlić, S. Bašić, A. (2020/21) *Dokazna vrijednost uviđaja u krivičnom postupku Bosne i Hercegovine – pravna priroda i provedbeni aspekt*, Sarajevo: *Pravo i pravda*, godina XIX, broj 1, Sarajevo, Udruženje sudija Federacije Bosne i Hercegovine.
- Kaseze, A. (2005) *Međunarodno krivično pravo*, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Kolarić, D. Marković, S. (2018) *Pravo na život i krivičnopravna zaštita nerođenog djeteta*, Beograd: *Pravni život*, broj 9, tom I tematski broj, pravo i zapovijest razuma, 31 Kopaoničke škole prirodnog prava, Udruženje pravnik Srbije.
- Modly, D. (1998) *Priručni Kriminalistički leksikon*, Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu.
- Modly, D. (1999) *Metodika uviđaja*, Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka, Univerzitet u Sarajevu, interno izdanje za potrebe nastave srudenata.

¹⁵ Član 93 stav 1. *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine*.

- Pajić, D. (2010) *Zaštita osjetljivih svjedoka u postupku, Zenica: Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, godina 3, broj 6, Pravni fakultet, Univerzitet u Zenici.
- Simonović, B. (2004) *Kriminalistika*, Kragujevac: Pravni fakultet u Kragujevcu, Institut za pravne i društvene nauke.
- Simović, M. Simović, V. Govedarica, M. (2021) *Krivično procesno pravo, Uvod i opšti dio* šesto izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Bihać: Pravni fakultet, Univerzitet u Bihaću.
- Simović, M. Simović, V. Govedarica, M. (2021) *Krivično procesno pravo II (Krivično procesno pravo – posebni dio), peto izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Istočno Sarajevo: Pravni fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu.
- Stojanović, Z. Škulić, M. Delibašić, V. (2018) *Osnovi krivičnog prava, Krivično procesno pravo, Krivični postupak kroz praktičnu primjenu, Knjiga II*, Beograd: Službeni glasnik.
- Tomić, Z. (2007) *Krivično pravo II, posebni dio*, Sarajevo: Pravni fakultet, Univerzitet u Sarajevu.

Criminal law, criminal procedure and criminal aspects of the crime of murder

Sadmir Karović

Associate Professor for the criminal law on the Faculty of Law in Travnik, employed in the State Agency for investigations and protection, educator in Public Institution Center for Education of Judges and Prosecutors of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Sarajevo

Marina M. Simović

secretary of the Ombudsman for Children of the Republika Srpska and Associate Professor at the Faculty of Law of University „Apeiron“ in Banja Luka

Abstract: Detecting, clarifying and proving the criminal offense of murder is a complex criminal and criminal activity of criminal subjects in terms of clarifying and resolving specific criminal matters and making the correct and lawful court decision. In this paper, the detection of the existence of this criminal offense is incorporated, as well as the investigative and evidentiary activities that are applied in terms of collecting the necessary evidence, taking into account the prescribed restrictive legal conditions of material and formal nature. In accordance with the prosecutorial concept of the investigation, the burden of gathering evidence and proving is on the acting, ie the competent prosecutor who has a managerial and supervisory role in the investigation of authorized officials. Certain specifics and peculiarities related to the complexity of timely, efficient and legal action of competent criminal proceedings in terms of detecting and proving this crime are emphasized, although it is a crime that is mentioned in ancient legal sources. Also, the phenomenological modification of crime in modern conditions has manifested itself in the phenomenological dimension of this crime.

Key words: murder, discovery, proof, Bosnia and Herzegovina.